

PROPOSITIONES PHILOSOPHICÆ.

Ex Philosophia in genere.

REVERENDIS ET CLARIS VIRIS, DOMINO VENCESLAO

Bogstadiensi, Decano Ecclesiæ Metropolitanæ Olomucensis,
Domino Matthiæ Præposito, ac toti Canonicorum
Collegio, GABRIEL ANDRLE
Cremfitionensis S. P. D.

DVE sunt res, Viri Amplissimi, quibus nihil est magis secundum naturam, religio siue pietas, et doctrina liberalis. Hæc nos hominibus, illa etiam Deo summopere commendat. Ac mihi quidem de harum coniunctione idem videor posse dicere, quod M. Tullius in quodam libro de eloquentia et sapientia diuinitus affirmavit: religionem siue eruditione parum prodesse ciuitatibus, eruditionem verò sine religione nimium obesse plærumquæ, prodesse nunquam. Ita fit, vt per se vtraq; res non multum habeat firmitatis: cum altera autem consociata, penè tantum possit, quantum velit. Quare summa vobis laus ab omnibus tribuenda est, cum et ipsi pietatis sanctitatem cum eruditionis præstantia præclare coniungitis, et ab his, quorum ad vos cura pertinet, coniungi vehementer optatis. Hinc nimirum est, quod alumnos vestros ad studia literarum in florentissimas Academias atq; Scholas mittitis, et nullis parcitis sumptibus, dum illi modò non parcant diligentia. Itaq; cum à vobis Dilingam missus, in quo loco est quidam decurrendis consumpsit, sanè, cum mea voluntate, tum Magistrorum et Doctorum meorum auctoritate, qua nihil est apud me grauius, adductus, collegi aliquot sententias et assertiones ex ea potissimum Philosophiæ parte, quæ naturæ explicationem continet, quas in vestro nomine apparere volui, vt si iam alijs, et maioribus rebus non possem, hæc saltem minima beneficii memorem animum ostenderem, meumq; erga vos studium declararem. Spero autem et planè confido, meum hoc qualecunq; munus, vobis, religiosissimi viri, iucundum et gratum fore. Valete. Datum Dilingæ, Idibus Septemb. Anno M. D. LXXII.

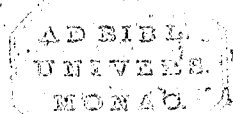
VM duplex animis nostris intelligentiæ concessa sit, sciendi scilicet et agendi, duplexq; hic nobis in cognitione finis sit propositus, Philosophiam, hoc est, sapientiæ studium, à grauissimis auctoribus in contemplantem et agentem merito distributam esse, nemo dubitauerit.

Ea rursus pars, quæ à commentatione nomen sortita est, propter tres illas, quibus mens nostras res à materia et motu in cognoscendo segregare solet, rationes, in tres sibi subiectas partes distribuenda est, Mathematicam, Naturalem et Metaphysicam; nec immeritò: nam licet in postrema hac quædam magis, quædam minus à materia seiuncta sint, nihilominus cum omnia materiam à se excludant, ἀναλογικῶς inter se illa conueniunt; unde fit, ut unius scientiæ subiectum ex Aristotelis etiam sententia, constituent. Agens uerò Philosophia siue practica, in agentem magis propriè dictam, sub qua Ethica, Monastica, Oeconomica et Politica continentur, et in facientem diuiditur.

In hominum animis Philosophiæ cognitione informandis, is ordo rectè seruetur, ut Mathematica disciplina primò, tum Physica; Moralis tertio, demum Metaphysica tradatur, licet alius, si natura ipsa rerum spectetur, ordo præscribi possit.

Mathematicæ facultates dignitate omnium infimæ, at demonstratione certissima, obiectam materiam habent quantitatem, ut quantitas est, nullam complectens necessario ad motionem et res physicas habitudinem; cumq; hæc et discreta sit, et cõtina, quæ de priori tractat Arithmetica nũcupata, prior et præstantior, Geometria posterior censenda est.

Philosophia naturalis licet à primo hominum parente ad Aristotelis usq; tempora, uelut per manus posteris tradita deueniret, tamen quod ea temporis diuturnitate, et hominum incuria, obscura admodum et imperfecta foret, ab alijs paulatim exculta, et ab Aristotele perfecta propemodum est: cuius obiectum est corpus id, quod motionis in se principium ha-

bet, quæ huiusmodi est, ex cuius etiam partibus eiusdem Philosophiæ partitio existit.

VI. *Moralis Philosophiæ, quæ nobilitate Mathematica superior, certitudine hac ipsa inferior, cæteris contemplantibus scientiis utroque modo postponitur, humanum bonum, ut tale est, eorum subiectam requirit: ac cum illud quadripartitum sit, (uel enim est in perturbationum per uirtutem moderatione, uel in hominis, quatenus sibi tantum uiuit directione, uel in eiusdem, ut est pars multitudinis, & huius aut. domesticæ aut ciuilibus, decenti regimine consistens) quatuor affert nobis Moralis scientiæ facultates, Ethicam, Monasticam, Oeconomicam, & Politicam reliquis longè ante ponendam.*

VII. *Metaphysicam porro, quod in Entis quatenus ens est peruestigatione tota sit posita, & scientiarum omnium præstantissima faciliq; princeps, Sapientiæ atq; Theologiæ nomen, quam naturali rationis lumine assequimur, meritissimò sibi usurpare manifestum est: ipsa uerò & diuina quædam est, perinde ut reliquæ disciplinae, ueri perspiciendi facultas, & tres sibi, easq; nobilissimas, secundum Analogiam subiectas partes complectitur, quarum prima, communiora in rebus & magis uniuersa persequitur; altera accuratam de diuinis mentibus, certis tamen perfectionis limitibus coarctatis commentationem instituit, quæ autem postrema est, immensam atq; ab omni circumscriptione immunem præpotentis Dei essentiam, summa cum animorum delectatione pertractat. Quocirca iure illud factum est, ut cæteræ ad intelligendum accommodatæ facultates huic sese submittant, & propria ab hac obiecta percipiant.*

Ex libris Physicorum.

VIII. *Rerum omnium quæ sub aspectum cadunt principia, ex earundem transformatione inquirenti, mox sese offerent, materia, priuatio & forma: siquidè ex nihilo solis naturæ uiribus nihil fieri cõmunis Philosophorũ consensus iam pridem approbavit: hæc autem tria partim simplicia sunt et contraria, partim uerò non. Malè proinde antiquos illos de principijs sensisse cõstat.*

IX. *Materia non pura quidem entis potentia, ens tamen secundum formam plane imperfectum, quantitatem finitam sibi conuictam habet, at nullam corporis formam, sed formarum omnium ex primi Opificis constitutione basis est & fundamentum: unde ad Physicum explicationem eius maximè pertinere, non dubitamus. Appetitus ad formam ipsi congenitus ab essentia, quomodo & potentia formaliter differt.*

Propria existentia, licet imperfecta, materia consistit: ortus autem ac interitus, eius quem naturalem dicimus, expers censetur, quandoquidè tanquàm primum subiectum, ex quo inexistenti quæq; res fiunt non secundum accides, unum per se cum forma efficit: est nihilominus potissimum principium internum, ob quod rebus accidat corruptio.

Priuatio, id est, formæ negatio in materia ipsam apta suscipere, idè cum materia subiecto est seu numero, nec una tantum sed multiplex, & etiam ipsa (si id nomen non ita pressè sumere libeat) ab ea seiuncta: Molitur autem malum non materiæ simpliciter, sed formæ, & maximè composito.

Forma, cuius id proprium munus est, ut uelut potior & à materia re distincta coniuncti pars, certam rei largiatur speciem, materia partim prior, partim est posterior, eiusq; finis multum dignitate præcellens. Est item illa, prima affectus omnis & operationis speciei competentis origo & principium: quia uerò & dum producit, & dum conseruatur atq; agit, à materia dependet, sui cum ipsa unionem summè desiderat.

Naturam actionis, tam eius quæ in alterum subiectum transit, quam quæ in efficiente recipitur, principium, interna ad utranq; habitudine ordinatum, neq; solam materiam, neq; formam, neq; ambo hæc simul coniuncta, sed aliam quandam ex his conflatam, formaliter autem differentem essentiam esse arbitramur, proprietates etiam complectentem. Rationem autem illius, qua causa dicitur & principium motus & quietis eius in quo est per se, & non per accidens; & cœlestibus corporibus, & animantium quorumlibet formis attribueret, ipsa nos ueritas compellit.

Arte, quæ aliud quoddam à natura rerum initium statuitur, natura præstantior est, & illius fundamentum: quocirca eam ars imitatur, & perfectionem naturæ adfert non contemnendam: indiget namq; hæc illius adminiculo propter præstantissimam nostri orbis partem, hominem dico rationis lumine cæteris antecellentem, cuius uita, mirum dictum, quantum artis beneficio auxiliij, quantum iucunditatis capiat & splendoris.

Quatuor tantum sunt Physicarum causarum genera, materia, forma, efficiens & finis. Quanquam enim exemplares formas Ideas dictas uera Philosophia concedat, quemadmodum nec Peripatetica nec Platonica inficiatur, tamen inter causas numerandæ non sunt. Non autem istæ extra diuinam mentem à rebus secretæ comperiuntur (quod Platoni, licet fortassis falso, adscribitur) sed in primo atq; supremo rerum fabricatoris Dei intellectu,

X.

XI.

XII.

XIII.

XIIII.

XV.

lectu, eiusq; simplicissima essentia, comprehensa: plures illae quidem, nec specierum modo, uerumetiam indiuiduorum, siue substantiae sint, siue accidentium illa, quae diuersam ab ipsa re productionem sortiuntur. Materia uero, & formae, quod omnino numero absoluta entia non sint, nullam proprie ideam dari, astruimus.

XVI.

Licet rebus natura constantibus necessitas aliqua absoluta (ut dicitur) propter materiam accidat, huius tamen prima origo atq; potissima finis est, qui merito causa causarum nuncupatur; siquidem ea ipse est uis atq; potestas, ut sui desiderio res quasuis, ad operandum quae cuiusq; naturae conueniunt, excitare sufficiat, nec unquam nisi illum appetentes in opus prodeant: quod si aliunde praepeditae, desideratum non assequantur, monstra faciunt; quae tamen, cum & ipsa uniuersum suo modo nonnihil exornent, communis omnium natura non plane reiicienda putat.

XVII.

Quantitas est cuiuslibet corporum omni ex parte definita (sine qua eis nec actio ulla conuenit, nec passio) finitisq; partibus Physicis ab ea remotis, tandem consumitur. Infinitum proinde actu, in rerum uniuersitate non datur, imò neq; ratione aliqua dari posse, ueritati est consentaneum: continuum tamen omne infinite diuidi posse constat: non enim ex impartibilibus (quod quidam dixerunt) sed ex continuis partibus in ipso actu existentibus constituitur.

XVIII.

Prima loci ratio non est superficies, quamuis absq; superficie res materialis locum suum non obtineant. Omnia autem, etiam corporeae concretions expertia (DEVM Opt. Max. excipio) suapte natura certis in locis sunt, cum tali discrimine, quod quae materia carent, definitiue (ut dicunt) tantum, at corpora circumscriptiue loco participant.

XIX.

Ceterum si illud quoq; cognoscere libeat, Possintne duae res unius eiusdemq; loci limitibus contineri? Nos ita statuimus, Duo corpora, si admiranda summi procreatoris Dei uirtutis rationem habeas, simul esse non repugnare, naturae uero potestatem multum excellere: plures autem substantias ab omni corporea mole immunes, naturali etiam uirtute spectata, partim posse, partim non posse iisdem sedibus uno tempore definiiri.

XX.

Motus ab actione & passione non re, sed forma tantum seiunctus, in qualibet categoria esse nequit, sed tribus duntaxat quantitati, qualitati & ubi, conceditur. Subiectum autem requirit quantum, terminum partibilem & contrarium; Idcirco tamen existimandum non est, indiuiduum à materia secretum

secretum (quales sunt diuinae mentes) motione aliqua discreta, aut continua etiam cieri haudquaquam posse.

Tempus, non mentis ratione constituta, sed uera res est in continua successione consistens & uicissitudine. Quod si pro interna rerum labentium mensura tempus accipiatur, multiplex, si pro interna, unicum tantum esse, id nempe quod coelestium corporum motum atq; agitationem consequitur, rationi consonum arbitramur: unde motum instanti temporis describi posse, nemo dixerit. Porro tempore, res naturales omnes earumq; substantiae, si eas permanentes non habeant, sin uero secus, earum actiones, quae transmutationi coniunctae sunt, mensurantur.

Primus naturae auctor atq; architectus, DEVS Opt. Max. est, qui, consentientibus cum uera Philosophia Aristotele & Platone, nulla eam necessitate, sed uoluntate libera ex nihilo procreauit, quiq; omnis concretions expertus, & magnitudinis, uirtute praecellit infinita & nullis terminis circumscripta. Quamuis autem Catholica fide, uniuersitatem rerum aeternam minime fuisse cognoscamus, aliquam tamen eius partem, coelestes nimirum mentes, ab aeterno summi conditoris iussione fieri potuisse, non est fortassis à ueritate alienum.

Ex libris de Caelo.

Corpus coeleste communi cum inferioris ordinis rebus materia, & propria atq; ab elementorum distincta forma constans, uiuenti natura absolutè est imperfectius, ortus tamen expertus & interitus: Huius orbes, undecim numero certo quodam dignitatis ordine inter se connexos, partim naturae lumine, sacra partim auctoritate permoti, cognoscimus.

Caelorum motio sensui oblata, non astris, sed orbibus, nec naturali solum eorumdem potestati, sed beatarum etiam mentium uirtuti, quarum singulae singulis à primo & supremo omnium motore orbibus praeposita, sorte singularum quoq; quae plures in eodem orbe comperiuntur, motionum causa existunt, tribuenda uidetur. Neq; uero quod orbis ipse moueatur, stellas etiam orbiculari motu circumagi, temerè quis affirmarit, illud addendum, substantias nulla alia praeter corporis rationem, participantibus, uel sibi congenerita producere, corporibus coelestibus esse concessum; uiuentes autem, non nisi quatenus motoris sui sunt instrumenta.

XXI.

XXII.

XXIII.

XXIII.

Ex libris de Ortu & interitu.

XXV. Forma & ἐντελέχεια quaecumq; ad quam res naturales mouentur, communicari pluribus potest, tum propter seipsam, tum propter materiam & ipsa etiam ex materiae potestate iam educta, per se (licet alia nonnulla ad id exigantur) singularis est & una numero. Formam autem sine qualitate per se tantum agere non potest, uero similius est. Ceterum quod queri solet, An duae unius speciei formae accidentariae in eadem subiecti parte queant existere, firmis pro utraq; parte rationibus adducti, alijs determinandum relinquimus.

XXVI. Ab uno agente unus tantummodo actionis proficiscitur effectus, quam nisi dextrè propositio ea intelligatur, non necessariam semper habeat ueritatem. Simili autem in quoduis sibi simile agere datum est, nisi par sit utriq; agendi uis, aequalisq; potestas. Neq; uerò actio Physica sine eontactione secundum magnitudinem ulla exorcetur, neq; res quae operationis effectrix est, ab omni patientis actione libera censetur & immunis, sed mutuis plerumq; cernas inter se uiribus dimicantes.

XXVII. Generatio motum quidem requirit prauium, motus tamen non est, sed à quacumq; alia mutatione distincta: ipsam uerò uiam quandam esse existimamus, qua formae substantiales omnes (una rationali excepta) dispositionum uel ex materiae potestate in actum educantur: ex quo constat, generationis & interitus, cuius illa semper indiuidua comes est, diuturnitatem instanti temporis definiri. At cum id quoq; inter Philosophos controuersum sit, Num ortus & interitus uicissitudine, durationem perpetuam natura sortiri possit necne, statuendum uidetur, uiuersitate rerum proprijs uiribus etiam relicta, nec à suo Conditore praepedita, id fieri neuiquam posse.

XXVIII. Elementa quatuor, inferiorum corporum concretionis maximè experta, caelo coeua tempore, posteriora natura, formas substantiales adeptasunt nullam sui aut intensiorem admittentes aut remissionem. Praeter eam autem qua suis quaeq; motionibus feruntur, binæ singulis qualitates agendi uel excellentes, secundum naturam attribuuntur: ignis proinde calidus & siccus, aër calidus & humidus, aqua frigida & humida, terra sicca existimatur & frigida.

XXIX. Transmutantur elementa in sese mutuo, & concretorum in super corporum sunt principia. In his uerò existunt omnia non tantum secundum potentiam,

tentiam, sed actu, proprias quidem formas non conseruantes, sed in mediam quandam, quae illarum in se naturam uirtute complectatur, transformata. Ea propter rectè Aristoteles, Saluatur, inquit, uirtus eorum, & mixtio est inmiscibilium alteratorum unio.

Ex libris de anima.

Formae, quas intentionales uocant, inter entia rationis non sunt commemorandae, sed in eorum quae uerè & re ipsa existunt numero reponendae, quas non aliqua uel anime uis, uel mens à materia seiuncta, aut alia naturalis causa, sed obiecta sensibilia producunt; licet aliquam aliam causam nonnihil etiam ad id conferre, nequaquam inficiemur.

Harum formarum adminiculo, anime facultates cognitionis participes, ipsa quodammodo obiecta, cum prius (ex Aristotelis sententia) eiusmodi solum essent potestate, re & actu constituuntur, & magis cum eis, quam cum forma materia, coniunguntur; & sane non iniuria: ex eo namq; (ut praclare D. Thomas docet) quod uis cognoscens talis naturae sit, ut possit fieri cognitum, alioqui maxime à se distinctum, cognitionis omnis initium ducitur: hoc autem inde ei accidit, quod à materia aliquo modo est absoluta, & quò praestantius id ei conuenit, hoc amplius apprehensionis fit particeps & intelligentiae, ut naturas cognitionis splendore illustratas contemplanti, facillime patebit.

Categoria qualitatis, quatenus habitus & dispositiones ceu partè subiectam complectitur, propria harum formarum sedes est, quãdoquidem per ipsas haud secus quàm per principia, ex quibus sensuum cognitio rationem suam accipit & denūcupationem specificam, sentiendi facultas proprium apprehendit obiectum. Varij autem sunt earundè ordines atq; gradus: Nam liceat à materia omnes secretæ cognoscantur, quaedam tamen praeter conditiones materiae indiuiduas, rem etiã praesentem exhibent, hisq; uelut rerum similitudinibus externi sensus afficiuntur: quaedã dictas tantum conditiones, non res ipsas praesentes referunt, quales phantasiae sunt propriae: quaedã uerò (non sensatas dicunt sensibus per se ipsae non oblate ex illis sensu perceptis rerum formis, estimandi facultatis uel hauriuntur, quibus res animatae, ut sibi cõueniens prosequantur, aduersum fugiant, permouentur; quaedam porro aliae ab omni cõmateria cõiunctione liberae, & à corporeis conditionibus remotae, intelligentiae, à qua et intelligibiles dictae sunt, suam operam locare consueuerunt.

Ex Meta

Ex Metaphysica.

XXXII. Entis notio, quæ de finito et infinito uerè affirmatur, analogæ est. Non autem ambo hæc Entia indifferenter, sed finitum tantum, nec quodcumq; uerum id solum quod naturã significat, Categoriarum, de quibus ἀναλογικῶς dicitur, statuendum est principium. Huic quoq; primò omnium affectiones ueræ et (ut aiunt) positivæ non re sed formaliter ab eo discrepantes conueniunt. Cæterum prima illa mens et diuina essentia, quod nullis terminis circumscribitur, Categoriæ alicuius ambitu neuiquam continetur, sed creatis quibusq; rebus inimmensum præstantior, Categoriarum supremus auctor est atq; effector.

XXXIII. Existentiã non solam rerum efficientiam significat, nec existere, est rem ab effectrice causa productam esse, sed uera quædam est Entis ratio, non tamen (si propriè loquamur) accidens, sed modus essentiæ, qui tùm demum ipsi conuenit, quando uerè in rerum uniuersitate est constituta: quo fit, ut rectè admodum illi sentiant, qui existentiã formaliter tantum ab ipsa differre arbitrantur. At uerò essentia et natura ab ὑπόστασι seu supposito re ipsa distinguitur; hanc etenim ab illo separari omnino posse, in confesso est.

XXXV. Diuinas quasdam in uniuerso mentes reperiri, cum Philosophia ipsa, tum grauissimis sapientum uiuorum de iisdem sententijs comprobatum est. Quanquam autem nulla in ipsis ex forma et materia, ne spiritali quidem (quod Auicebron sentiebat) sit coniunctio: non tamen simplices planè actus, et absq; omni compositione existimari debent, sed licet omnis interitus sint experies, plurimum nihilominus affectionum et accidentium propria esse subiecta. Neq; item cælestium conuersionum numero (ut uult Aristoteles) earum multitudo circumscribitur; quin potius innumerabiles penè sunt, et præclaro inter se ordine connexæ: Atq; cum et intelligendi ui et libera perfruantur appetentia, naturam corporatam omnem ea lege moderantur et administrant, ut simul ipsæ, quomodo et cætera, opifici adificatoriq; mundi Deo subiectæ obtemperent. Hic autem solus omnino simplex, infinitus, æternus, unicus, et cui nihil addi possit summus atq; perfectissimus est actus: de quo præclare illud in prima Philosophia dixit Aristoteles, Unus ergo princeps.

Laus Deo Virginiq; Matri.

